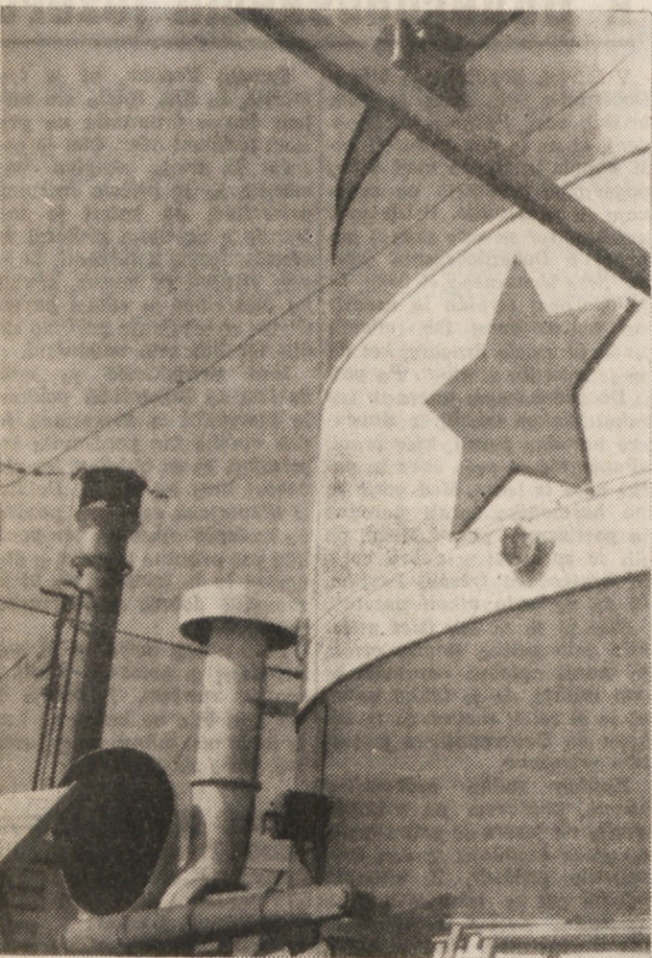

Nekaj zgodovine o naseljevanju naših prednikov ob naši jadranski obali

MORJE IN SLOVENC

Pri koncu VI. stoletja so se naši predniki naselili na obali Jadrana. Vse prostori na črti, poveljeni od Gorice do Gradiške (na Soči) in do Devina na morju, pa vse do samega Trsta, je bil ob priložnosti naših prednikov pust in brez naselbin, to pa zaradi tega, ker se je romansko prebivalstvo umaknilo dalje proti zahodu, v mesta in in vije predele. To izhaja iz neizpodbitnega dejstva, da so imena naselbin na tem prostoru popolnoma slovenska in to tako, kakršna so značilna za najstarejše slovenske naselbine. Zgodovinarji pišejo, da se je pri koncu VI. stoletja zamislilo nebo v Julijski krajini, ko so tam pojavili naši predniki kot prednje straže mas, ki so se pomikale iz svoje zakarpatске pradolovine k severnim in jugozahodnim mejam bizantinskega cesarstva.

Trditev, da so se Slovenci infiltrirali v Julijsko krajino brez borbe in kot politično neaktivna masa, je popolnoma netočna. Slovenci so vodili težke borbe in to delno pod vodstvom ali v zvezi z Avari, delno pa tudi sami, ko so imeli več kot sto let svojo samostojno državo Karantanijo s središčem v današnji Koroški. Prve vesti o prodiranju naših prednikov 1.599. so za njih neugodne. Papež Gregor I. piše ekzarhu Italije Kaliniku in mu čestita na zmago nad Slovenci, ki jih je potisnil proti Alpam. Toda naslednje leto se isti papež že plaši pred prodiranjem naših prednikov v Istro. Papež Gregor I. piše solinskemu škofu Maksimu, da trpi skupno z njim, ker so skozi istrsko vrata začeli Slovenci prodirati proti Italiji. Od tedaj začne stalni pritisk Slovencev z severa, a Hrvatov z juga in na Istro in na langobardski del Julijske krajine. Napadi so bili posebno uspešni, ko so se naši predniki združili z Avari, ki so že več časa napadali meje bizantinskega cesarstva. Hrovati so v teku VII. stoletja prodirali v Istro iz Dalmacije, a Slovenci iz Norika. Hrovati in Slovenci so se borili proti Bizantu v Istri in proti Langobardom, posebno v Furlaniji, potiskajoč posebno praprebivalce in osvajajoč vedno več zemlje v Istri in v severnem delu Furlanije. Toda v dobi naselitve naših prednikov je nastal pomembni dualizem med severom Julijske krajine, ki je od tedaj popolnoma slovenski, in med jugom (Istro), kjer se je romansko prebivalstvo obdržalo posebno v mestih ob morji obali. Kolonizacija naših prednikov v več etapah je na kraju reducirala Romane skoro izključno na mesta ob obali. Tako se je ustvaril med etničnimi skupinami odnos, da Slovani v glavnem prebivajo v notranjosti Istre, medtem ko so se Romani ohranili v primorskih mestih.

Rekli smo, da naseljujejo te kraje že od konca VI. stoletja. Slovenci smo torej območja naroda. Ne moremo se reči pomorški. Manjka nam od tega še mnogo zlasti, kar smo zamudili, ne po lastni krivdi, temveč po krivdi onih, ki so naših 33 rodov neusmiljeno razpeli med vzhodom in zapadom v tako težkih zgodovinskih veliki, da bi onemoglo in izkavarilo še tako orjaško, neiztrebljivo ljudstvo, pa če bi šle njegove korenine od neba do pekla. Da smo Slovenci območjski narod, dokazuje zlasti dejstvo, da je naša duhovna rast prepletena z morskim vplivom in prikazi. Morje je našo izdaten odsev in odmev v našem pesništvu, naši besedi in melodiji. Spominimo se le močnega, večno tepe Jenkove »Buci, buci, morje Adrijsko...« Zlasti pa se spominimo naše najlepše pomorske in socialne pesmi »Lepe Vides, Cetudi bi ne imeli, Zdravni, «Primorski pesmi», »Aškerčevih «Jadranskih biservov ali Kettejevih sonetov »Adrija

neti. Morje med Devinom in Porečem nam je bilo komaj še bajen privid, s katerim nas je usoda nezazneno in tako bridko slepila. Takrat nas je ne srečna rapalska pogodba (podpisana 12. novembra 1920), razrezala na dvoje. Italija ni hotela z rapalsko pogodbo prevzeti na sebe nobenih obvez do naših rojakov v Julijski krajini. Postavila se je na stališče, da aboli civilizirana država ni treba, da sprejme na sebe kakršne koli obveze, ker ona ve, kako mora postopati z manjšinami. Nasprotno je za svojo manjšino v Jugoslaviji Italija zahtevala in dobila največje garancije in obveze. S prihodom fašizma na oblast v Italiji se je že itak težko stanje našega življa še bolj poslabšalo. Takrat se je na zapadu jadranskega bazezena samega pripravljalo k oštatenju tretje rimskega cesarstva z devizo: Mare nostrum. Takratni kruti in nečloveški oblašniki so svetu skušali dokazati, da na obalah Jadranskega morja ni nikdar bilo in ni slovenskega življa. Cetudi je nasilne podzemne ose močnejše ukrepe, da stre našega človeka, njegova odpora sila se je krepila iz dneva v dan. Svoje zmoglosti je stavila, ko je legendarni jugoslovanski armada prinesla sone svobode, kruh in pravico.

Zanimivo je vedeti, kako smo se do sedaj Slovenci v pomorstvu izkazali? Vsek, ki pastiljo sledi gospodarskemu razvoju slovenskega naroda in njegovega človeka, se bo nemalo začudil, da se je slovensko narodno gospodarstvo v preteklosti tako neznatno orientovalo proti Jadranskemu morju in da ni naš kapital, ki je bil seveda v dobi pred 1. 1914. šele v prvem razviku, in ki je posamezni naš človek, kakor nikakega zanimanja za pomorsko trgovinsko ladjevje. Naravnost čuden je ta pojav pri narodu, ki je 1.400 let biva ob obalah Jadranskega morja. Nudi nam samo dokaz velike ozkornosti blvskega našega človeka, ki je živel v ozkih razmerah slovenske domovine in ni znal dvigniti pogleda pre-

Malo pred svetovno vojno je vlada bivše Avstro-Ogrske začela močno podpirati razvoj lastne trgovinske mornarice tako, da je tonaza ladij kmalu dosegla preko 1.200.000 brt. Avstro-Ogrska je takrat bogata subvencionirala paroplovne družbe, ki so vzdrževale redne pomorske proge. V prvi vrsti Tržaški Lloyd. Zanimarjalo tudi ni pristo plovbo. Tako je trgovinskim ladjam, ki so se vrstile v domače pristanišče naložene z raznim tovorom, poddeljvala in izplačevala posebne podpore. Zaradi tega je v zadnjih letih pred prvo vojno pomorska trgovina in paroplovna prišla izredno cveteti. Osnovale so se razne paroplovne delniške družbe s sedežem v Trstu. Upravljalji so jih priznani pomorski veščaki iz Hrvatskega Primorja in Dalmacije, ki so se tedaj deloma tudi se priznavali k hrvatski narodni skupnosti, Martinovići, Kozulići, Tripkovići, Polići in drugi. Pri teh družbah je bil preduslov za stopan italijanski in nemški kapital. (Nadaljevanje sledi)

V poraženi Nemčiji

Nemci ignorirajo razvaline svojih mest in se mimo fantastičnih in kaotičnih profilov razdejanih stavb nemo sprehajajo ter jim ne privoščijo niti bežnega pogleda

Lahko bi dejali, da Nemci ignorirajo razvaline svojih mest. Römerhalle — najpomembnejši srednjeveški spomenik v Frankfurtu, je skoraj dolga razdejana. In vendar prestopajo meščani v velikem številu njen prag ne da bi žalovali za glasnimi kipi. Pročelje palače s kipi vred je šlo v drobove. Ne pretakajo niti sol za za dragoceni ograjami, ki sedaj vse zvine govorijo svojo nemo govorico; ne ozirajo se ta udrtje oboke in ni jim mar ob-

glavljenih in razbitih bronastih kipov. Pač pa jih privablja razstava postavljena sredi razvalin, prikazujoča modele hiše in vil, zgrajenih po montažnem načelu, in — odplačilnih na mesečne obroke. Frankfurt sodi v vrsto nemških mest, ki so porušena do 78 odst. So pa tudi še bolj razdejana mesta: Mainz do 80 odst., Essen, Düsseldorf, Bochum do 92 odst. Würzburg — mesto spremenjeno v prah — do 100 odst. Vendar hiti množica mmo razvalin, ne da bi se ozirala nanje. Velja pibiti, da so te razvaline, kakor vsaka nemška reč, urejene in snažne razvaline: ne segajo preko svojih območij, ne grozijo neradni udori; pročelja, gomile prepletene železja, oporno zidovje, vse to stoji trdno na svojih mestih; osamelim dimnik bi se radi naveli dostojanstva obeliskov ali samotnih stebrov. Tem fantastičnim in kaotičnim profilom nedostaje samo še ograj in napliso, pa bi nalikovali na razvaline rimskih forov ali babilonskim podrtijam.

Nasel se je celo slikar, ki se je specializiral na nove panorame, povzročene po značnih razdejanjih: njegove slike razvalin gredo dobro v denar.

Mrakovi noči in umetne luči, ki v razpisni domišljiji rišejo na stene in ržih ostanke pester reklame oblike, povsem zakrijejo okostnjasko bedo mesta. Čez dan pa se je teže izogniti značilnejšim ostankom nekdanjega sijaja: masivni zgradbi državne opere, poslopju drame, ogromnosti osrednjega kolodvora, kolosu borze ter sruči Frankfurta, v vseh časih in pogojih, zvonikih vrhovom katedrale.

V splošnem pa se razvaline iz dneva v dan vse bolj umikajo lesenjačam z napisnimi deskami, kar napravlja vtis pionirskega provizorija. Kakor za usteho prirejajo dobro organizirane razstave raznih dobrot: renskega in mozelskega vina, rib iz Severnega morja, cvetočih in vabečih hessensko ter bavarsko povrtnino, svežega sadja, prihajajočega iz sredozemskih sadovnjakov. Vse ta živeč z vidzdom flamske slike lahkočno zmagovalni nad brezupnimi tožbami porušenihi zidov, slepih

GOSPODARSTVO

TRGOVINA • INDUSTRIJA • PROMET • FINANCE

"INDUSTRIJSKA LUKA" - NAČRTI IN REALNOST

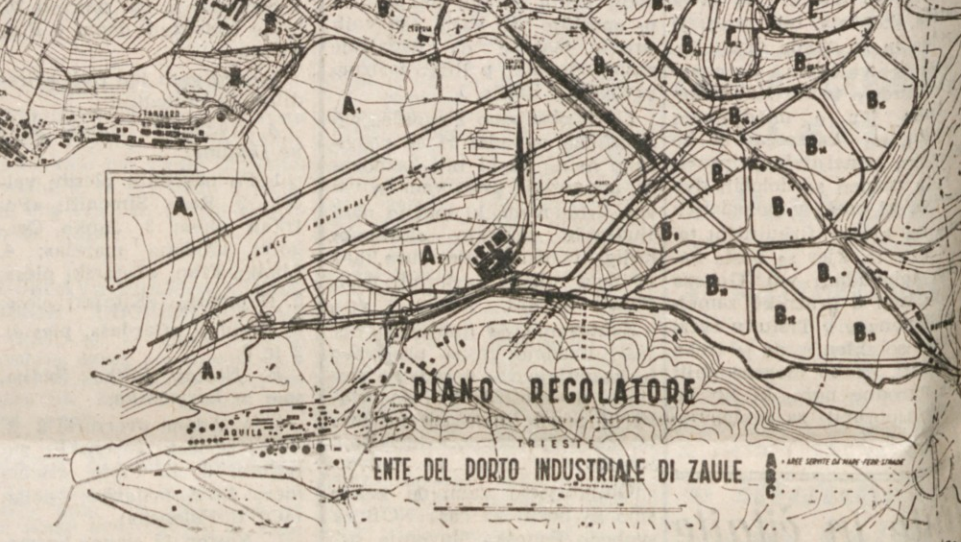
Ustanova »Industrijsko pristanišče« v Zavrčah »nam je poslala svoj vestnik št. 2, veljaven za čas od novembra pr. 1. do aprila t. l. V njem je najprej poudarjeno, da ga ustanova izda le tedaj, ko lahko sporoči kaj važnega. Od tod tedaj tolikšen presledek.

Obvestila o organizacijskih ukazih za ustanovo (st. 102, 10 in 204.49.) in do. atnih: št. 22 od 6.2. t. l. ki ustanavlja izvršni odbor 5 članov (vorigo ga: pred. adv. B. Forti, člani - mr. B. M. Smith, šef oddelka za industrijo pri VU, dr. ing. I. Bonazzi, dr. E. Furian, dr. ing. R. Vistinski). trije po pravi in dva imenovana od upravnega odbora; št. 75 z dne 1.5. t. l., s katerim je področje te nove prostice cone na območjski strani povečano.

Glede vseh vesti o ustanovitvi novih industrij na tem področju, ki jih je deloma izvirat in objavil tisk, pravi vestnik, da jih bo ustanova potrdila sele tedaj, ko »bodo od pogajanj prešli k podpisu pogodb«. Zares potreben realizem, ki obenem potrjuje, kar smo svoj čas trdili: da od tega načrta ni pribikovaliti niti trajne niti nagle rešitve vprašanja brezposelnosti na področju.

Ustanova pa je medtem pridno pripravljala razne načrte za ureditev nove cone, čes da jih doslej sploh ni bilo. Kaj je tedaj delala njena prednica, S. A. Porto industriale, (filiovia do Milj, preko nove cone). Razlastitveni postopek glede zemljišče je že v teku.

Glede finančnih sredstev - najvažnejša stran vprašanja - sporoča ustanova, da je VU zagotovila finansiranje prve skupine del. V ta namen bo prejela ustanova polletne predujme. Glede del napovedujejo, da bo do konca letošnjega leta urejeno tole: elektrovod z kapaciteto 6000 Kw, vodovod z začetno zmogljivostjo 3000 kub. metrov, nova cesta z železniškim spojem ter »del« kanala in osusevanega terena. Koliki del, poročilo ne pove. Celotni vtis je torej zelo blede, prav takšen, kot smo

Novi floris se od starega razlikuje v podaljšnem kanalu, zaradi česar bi prvotno začrtano železniško postajo zavile prenesli globlje proti notranjosti. Kanal bo 1950 m dolg, 175 metrov širok in 12 metrov globok. Plovske označene z A imajo dostop z morja, ostale le s cest. Novost je tudi vključitev vsega razširjenega področja Aquile in Standard — čistilnice. Globinske crte kažejo, koliko terena treba pravzaprav se osušiti — izgradnja je se daleč od nas.

Jugoslavija uspešno izkorišča oljne škrilce

BENCIN, PETROLEJ in parafin iz kamna

V Jugoslaviji so začeli odkrivati in odpirati bogata ležišča nafte in si je treba bati, da bodo vrelci »zemeljskega olja« kmalu izžepnili, kakor se že, bo v vodnjakih, kjer je proizvodnja nafte največja. Toda hkrati so začeli pridobivati nafte, to se iz — kamna, iz oljnih škrlincev. Nekateri strokovnjaki sodijo, da oljni škrilci vsebujejo več nafte kakor vrelci in ležišča, ki bodo v doglednem času izžepnili. Vendar tudi oljnih škrlincev nimajo povsod. Jugoslavija pa ima mnogo tudi oljnega kamena.

Stara Jugoslavija oljnih škrlincev sploh ni izkoriščala. Ležišča niso bila raziskana. Tak pred drugo svetovno vojno so vzkliznili: »Poženi Schwaiffstrighki« In Mihol je pognal konjica, dasi je sedel na vozu človek, do katerega ni imela pravica nobene moči. Helebar dirja sta stopala od vsaki strani vozica — ljudstvo pa je Jurija glasno hvallalo. O meni ni govoril nikdo —

Loško žensstvo se tisto popoldne ni hotelo pomiriti. Glavni srd se je kuhaj proti Marksu Wulfingui, ki je po splošnem mnenju žensstva krivo priča. Mesarica, pekova, mati Bergantova ter dekle in posli so iskali to krivo prico po vsem mestu. Okrog pete ure so zasledile Marksa v Oslovski ulici, ko je vstopil k Bergantu. Ni se bil še dobro usedel, že je mrgolela Oslavska ulica od razburjenih žensk, starih in mladih. Bergant, zvit možakar, se je vedel tako, kakor so okoliščine kazale: pozval je Marksa, da naj zapusti gostilno, ker pri njem ne dobi plačje. Marks je občutil sramoto tega poziva, takoj je vstal ter v svoji ošab-

nosti stopil v Oslovski ulico. Babilnice so kar zapiskale in se pognale vanj. Ker je bil sižno močan, se jih je bil silno ubranil, odraival jih je od sebe ter se tako preril na trg. Tam pa je bilo sovražnic vedno več. Prve so bile prišle praznih rok, poznejše pa so že nosile metle v rokah. Prav nič niso govorile, je opileto se ga, da je Marks kmalu spoznal, da mu ne bo več dolgo ostati. Prenesel se je nekaj udarcev, nato pa se je spustil v dir proti Vojnim vratom. Zenske pa za njim kakor tolpa lovskih psov za zajcem, katerega je vzdignila iz resja na brdu. Niti nazaj si ni upal pogledati. Dri je cez mmo kapucinske cerkve, kjer so delali zidarji. Ko so ženske pripodile Wulfingovega sina na mmo, so ti zidarji takoj spoznali, kaj se godi. Usulo se je malte in apna na miholičnega, da je bil Marks videti kot zid, ki so ga ravno kar na novo ometali.

Nadaljevanje sledi

VIŠOŠKA KRONIKA

SPISAL:

Stanko Zavrč

«Kaj je to?» je vprašala Rozala, žena mlajšega Fruebergerja, ki je ticala med množico, Mihola Schwaiffstrighkiha, slonečega tik nje ob ograji. «Stvar je ta, da jo slečejo, da ji vzamejo vso obleko — e, kaj ti bom prikrival — da jo slečejo do gola. Ker ima vsak človek znamenja na svojem te-

Frueberger, »tam že dobimo primeren prostor.« Morda bi se bili še prepirali, ker se mi je zdelo, da se je črni iz Ljubljane že tudi pripravil, nekaj vmes zarenčati, kar je vstal proti Urh Falenič s svoja sedeža ter se približal sodnikom. V roki je nosil veliko in debelo zapечатeno pismo. To pismo je položil na mizo, rekoč:

«Od presvetlega in previskega gospoda škofa.»

Glavar in asesorji so v hipu vsiali, sneli kloboke ter jih položili predse. Ko je bilo pismo odpečateno, ga je predsednik prečital. Danes več ne morem povedati, kaj je bilo zapisano pod težkim pečatom, ker je od tedaj preteklo že skoraj dvajset let. Toliko se je spominjam, da je škof zapovedal in dal vsakemu vedei in v znanje, da je v pravdi Agate Eme Schwarzkoberice pregledal vse, kar se je zapisalo in zaslilo, kar je je prepričan, da se ne bo dobil dokaz, ki bi dognal resni-

co proti vsakemu dvomu. Navsezadnje je Joannes Franciscus zapovedal in vsakemu, ki hoče poslušati, naznanil, da naj se nad obdolženko poskusi z vodo, in sicer tako, da bodi očistena, če pride na kateri koli način živa iz vode. Čas za božjo sodbo se je dolotil na drugi dan ob devetih jutraj, in sicer na mestu, kjer se pod škofjo Loko zlasti Sori druga v drugo.

S tem je bila razprava tiste dne dosegla svoj konec in glavar je odredil, da se naj obtoženka odvede v zapor v mestni hiši, da naj se ji odvzamejo težke verige in da bodi odneta zaprla celo noč, dokler se ne odvede na kraj, kjer bo voda dokazala njeno čistost ali nje-no hudobijo! Občini se je obnem zakažovalo, ker je mogče, da je ta nečestna življenja Agate Eme Schwarzkoberice, da ima vse preskrbite, da si bo pozebla in izbrala. Tudi se lahko pusti nekaj priletnih žensk, da v noči ostanejo pri

nji in da z njo molijo, če bi tu in tam imela željo, moliti. Sedaj se je spet pripetilo, da je brat Jurij žbudi splošno pozornost in smem tudi zapisati, splošno zadovoljnost. Jaz sem tistal na svoji klopi in nisem pristopil k nji, da bi jo pred vsem svetom pripoznal za svojo; mučila me je še vedno svetlo osanobost. Brat Jurij pa je spei priskočil, jo vzel v svoje roke ter jo prinesel z odra na vozček, da je rožljalo železje in da so ženske takoj telece v glasnem joku. Agata je celo dopolne veliko trpela, trpela je mome, kakor si jih poklenčile hujših izmislioti ne more. Ni torej čuda, da jo je v tistem hipu, ko jo je Jurij jemal z odra, zapustila zadnja moč in da je v nezavesti omahnila v njegove roke. Ta se ni dolgo pomislil: skočil je z njo na voz, sedel tje nje ter jo objel okrog pasu s močno roko, da ni mogla pasti s svojega sedeža. Njena glava je omahnila na njegovo rame, on pa je lahko dušo pri-